



Farmasia

Päivittäistavarakauppa ry:n 16.2.2010 järjestämä kuulemistilaisuus:
Pitäisikö reseptivapaiden lääkkeiden vähittäismyyntiä laajentaa myös Suomessa?

Päivittäistavarakauppa ry
Eteläranta 10
00130 Helsinki

SUOMEN FARMASIALIITON KANNANOTTO RESEPTIVAPAIEN LÄÄKKEIDEN VÄHITTÄISMYYNTIIN SUOMESSA

Itsehoitolääkkeet sisältävät aina lääkeainetta, joka lääkelain mukaan tarkoittaa kemiallisesti tai muuten tieteellisin menetelmin yksityiskohtaisesti määriteltyä elimistöön vaikuttavaa ainetta. Itsehoitolääkkeissä vaikuttavina aineina on samoja lääkeaineita kuin reseptilääkkeissä. Ero itsehoito- ja reseptilääkkeen välillä on valmisteen vahvuus ja pakkauskoko. Lääkelaissa on lääkkeen tarkoitukseksi määritelty sairauden tai sen oireen parantaminen, lievittäminen tai ehkäisy. Lääkkeillä on siten merkittävä rooli suomalaisessa terveydenhuoltojärjestelmässä, eikä niitä voida tarkastella osana kauppapolitiikkaa.

Itsehoitolääkkeet ja niiden tarkoituksenmukainen käyttö

Aptekeissa tehdään noin 30 - 35 miljoonaa itsehoitolääkkeisiin liittyvää vierailua vuosittain. Apteekin farmaseutit ja proviisorit osaavat neuvoa asiakkaita oikean lääkkeen valinnassa asiakkaan oirekuvauksen perusteella ja tarvittaessa he ohjaavat hänet lääkärin vastaanotolle. Aina oireiden hoito ei vaadi lääkitystä, vaan vaiva voidaan parantaa lääkkeettömin hoidoin. Onnistunut itsehoito vähentää inhimillistä kärsimystä, työstä poissaoloja ja terveysasemien kuormitusta. Parhaimmillaan itsehoitolääkkeet tuovat avun pienten ja tilapäisten vaivojen hoitoon. Yhteiskunnallisesti katsottuna suurin säästö itsehoitolääkkeistä syntyy lääkärissä käyntien ja työstä poissaolojen vähentymisestä.

Itsehoitolääkkeisiin liittyy myös ongelmia. Itselääkinnällä saatetaan peittää tai lievittää vakavaa oiretta, joka vaatii ehdottomasti lääkärin diagnoosia ja muita hoidollisia jatkotoimenpiteitä. Viivästynyt hoitoon hakeutuminen aiheuttaa yksittäiselle henkilölle huomattavaa terveydellistä haittaa ja yhteiskunnalle monikertaisia hoitokustannuksia asian- ja ajanmukaiseen hoitoon verrattuna. Lisäksi myös itsehoitolääkkeiden kohdalla esiintyy allergioita ja yhteensopimattomuuksia muiden lääkkeiden kanssa. Väärin valittu särkylääke voi olla hengenvaarallinen astmaatikolla tai allergikolle. Erityisesti lääkealan ammattilaisten asiantuntemusta vaaditaan valittaessa sopivaa itsehoitolääkettä vanhukselle, lapselle tai henkilölle, jolla on jokin perussairaus tai pitkäaikaislääkitys.

Itsehoitolääkkeitä voidaan käyttää, ja käytetäänkin tietoisesti väärin. Yksi esimerkki on dekstrometorfaania sisältävät yskänlääkkeet, joita käytetään huumaamistarkoitukseen. Laksatiivit ovat myös usein väärinkäytetty lääkevalmisteryhmä. Laksatiivien liiallinen ja säännöllinen käyttö voi aiheuttaa pitkäaikaisia muutoksia ruoansulatuskanavan toiminnassa. Yleisin haitta on krooninen ripuli ja siihen liittyvä veden ja natriumin menettäminen. Tämä johtaa edelleen kaliumin vähentymiseen elimistössä, joka voi pahimmillaan johtaa sydämen rytmihäiriöihin ja munuaisten toiminnan merkittävään heikentymiseen. Farmaseuteilla ja proviisoreilla on tietoa myös muista yleisesti väärinkäytetyistä lääkkeistä ja mahdollisuus puuttua tilanteeseen, jossa on syytä epäillä väärinkäyttöä.



Kuluttajien tiedot itsehoitolääkkeistä ja niiden käytöstä ovat puutteellisia. Itsehoitolääkkeisiin liittyy valtavasti virheellisiä uskomuksia ja väärinymmärrystä. Syksyllä 2009 Farmasian oppimiskeskus teki kyselytutkimuksen apteekkien farmaseuteille, proviisoreille ja apteekkareille asiakkaiden itsehoitolääkkeisiin liittyvästä tietämyksestä. Kyselyn tulosten mukaan apteekin henkilöstö törmää päivittäin tilanteisiin, joissa itsehoitolääkkeiden käyttöön liittyy hoidon onnistumisen vaarantavaa tietämättömyyttä. 17 prosenttia kyselyyn vastanneista huomaa vähintään kerran päivässä tilanteen, jossa asiakas on ostamassa itsehoitolääkettä väärään käyttötarkoitukseen (esim. vatsalääkkeen ostaminen särkylääkkeen aiheuttaman vatsakipuun hoitoon). Itsehoitolääkkeisiin liittyviä virheellisiä käsityksiä korjaa päivittäin 47 prosenttia vastaajista (esim. särkylääkkeiden päällekkäiskäyttö). Vastaajien mukaan eniten ohjausta tarvitsevat vanhukset, lapsiperheet ja asiakkaat, joilla on käytössään useita lääkkeitä.

Kuluttajien lääkitysturvallisuus

Itsehoitolääkkeillä on merkitystä kuluttajien lääkitysturvallisuuteen. OLKA-kokeiluhankkeen yhteydessä ehdotetuista lääkitysmuutoksista 54 prosenttia liittyi munuaisten vajaatoimintaan ja haittavaikutusten vähentämiseen. Näiden ongelmien taustalta löytyi mm. ibuprofeenin ja asetyylisalisyylihapon käyttö, jotka molemmat ovat vaikuttavia aineita myös itsehoitolääkkeissä. Itsehoitolääkkeiden käytön tavoitteena ei voi olla niiden myyjän taloudellisen hyödyn maksimointi, vaan kuluttajien terveyden edistäminen.

Tällä hetkellä noin kolmasosa apteekkien itsehoitolääkkeitä ostavista asiakkaista kysyy neuvoa oma-aloitteisesti. Suomessa tehdyn tutkimuksen "Asiakkaiden kokemukset ja odotukset apteekkien asiakaspalvelusta – seurantatutkimus 1988 - 2003" mukaan yhdeksän kymmenestä asiakkaasta haluaa asiantuntijan ohjausta itsehoitolääkkeiden oikeaan käyttöön. Lääkkeet eivät ole rinnastettavissa yleisiin kauppatavaroihin, koska kuluttajalla ei ole oikean hoidon valintaan tarvittavaa asiantuntemusta. Itsehoitolääkkeisiin liittyvää neuvontaa ja ohjausta tulee kehittää entisestään, jotta itsehoitolla saavutetaan paras mahdollinen hyöty suomalaisten terveyden edistämiseksi.

Lääkityskustannukset

Puhuttaessa kuluttajille syntyvistä kustannuksista edustavat itsehoitolääkkeet marginaalista osuutta kokonaislääke- ja terveydenhoitokustannuksista. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA:n selvityksen "Itsehoitolääkkeiden kaupan vapauttamisen merkitys kuluttajille ja kaupalle" mukaan kuluttajien ilman reseptiä saatavien lääkkeiden kulutusosuus kaikista kulutusmenoista on ollut 1990-luvulta lähtien noin 3,5 promillea. Vuoden 2006 kulutustutkimuksen mukaan kaikkien lääkkeiden ja lääkkeenomaisten valmisteiden kulutusosuus oli noin 14 promillea ja terveydenhoitomenojen osuus kaikkiaan 35 promillea. Selvityksessä arvioidaan, että itsehoitolääkkeiden myynnin vapauttaminen saattaisi johtaa 15 prosentin luokkaa olevaan itsehoitolääkkeiden hinnan laskuun nykyisiin apteekkien hintoihin verrattuna. Euroissa tämä säästö olisi keskimäärin 10 euroa vuodessa kotitaloutta kohden.

Kun lääkkeisiin liittyvissä kustannuksissa halutaan säästöjä sekä yksittäiselle kuluttajalle että yhteiskunnalle, tulee lääkehoidon kokonaisarvioinnin ja koneellisen annosjakelun kaltaisia palveluja ottaa laajemmin käyttöön. Esimerkiksi Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran vuosina 2008 - 2009 toteuttaman OLKA-kokeiluhankkeen (Oikea lääkehoito kokonaisarvioinnin avulla) tuloksista ilmenee, että lääkehoidon kokonaisarvioinnin jälkeen yksittäisen henkilön lääkekustannukset vähenivät keskimäärin 126 euroa kolmessa kuukaudessa, mikä tarkoittaa yli 500 euron säästöä vuositasolla. Tästä summasta asiakkaan säästämä osuus oli yli 300 euroa vuodessa ja Kelan säästö siten noin 200 euroa vuodessa. Todellista säästöä kuluttajille syntyy siis lääkehoidon rationalisoinnista, ei itsehoitolääkkeiden kosmeettisesta hinnanalentumisesta.



Farmasia

Helsingissä 2.2.2010

Suomen Farmasialiitto

Heidi Silvennoinen
puheenjohtaja

Noora Oinonen
farmaseuttinen johtaja